

Anne sütü İle Eczanelerde satılan çocuk mamalarının bileşim ve özellikleri

Dr. Nejat ALTINIĞNE*

1. GİRİŞ

Bilindiği gibi yeni doğmuş, sağlıklı bir bebeğe verilebilecek en iyi besin maddesi anne sütüdür.

Bebek, anne karnında 9 ayı geçen bir zaman içinde, onun beslenme derecesine bağımlı olarak gelişir, büyür. Annede doğum ile başlayan süt salgılaması, bebeğin tek besin kaynağıdır.

Yeterli nitelik ve nicelikteki anne sütü emen bebek, doğumdan 4-5. aya sonuna kadar, bir sorun olmadığı müddetçe normal beslenecektir.

Doğumdan sonra anne sütünün hiç gelmemesi, kesilmesi veya yeterli nitelik ve nicelikte olmaması nedeniyle bebek, çocuk mamaları ile beslenebilir. 4-5. aydan itibaren, anne sütü ne kadar yeterli olursa olsun çocuğun besin gereksinimini karşılayamamaktadır. Çocuğun 1-2 yaşına kadar sadece anne sütü ile beslenmeye devam edilmesi durumunda da, çocukta kemik hasatlığı belirtileri, anemi, distrofi, kramplar ve benzeri arazlar görülebilmektedir.

Anne sütü özelliklerine benzer özellikte ve anne sütü bileşimine yakın besin değerinde olan çocuk mamaları, yurdumuzda üretilmekte ve eczanelerde satılmaktadır.

Çizelge.1 — Bebeğin doğumundan 3 yaşına kadar alması gerekli kalori ve besin maddeleri nicelikleri (1).

Yaş (Yıl)	Ağırlık (Ort.) Kg.	Enerji (Cal.)	Protein (g.)	Ca (mg.)	Fe (mg.)	Vit. A (xx) (LU)	B ₁ (Mikro g.)	B ₂ (Mikro g.)	Niasin (Equiv. mg.)	Vit. C (Mikro g.)
0-1	1	800	22	500	8	600	2100	0.3	0.4	5.0
1-3	12	1300	25	500	8	600	2100	0.5	0.7	8.6

x) Protein kalitesi, net kullanılan protein oranı (NPU)60 olarak düşünülmüştür.

xx) Diyabetteki beta-karoten oranı % 60 olarak düşünülmüştür.

2. Süt çocuğunun besin maddeleri gereksinimi

Bir bebeğin doğumundan, 6 aylık oluncaya kadar 1 kg vücut ağırlığına karşı günde 110-120 kalori alması gerekmektedir. 6. aydan sonra 1 yaşına kadar günlük kalori gereksinimi 80-90 Cal./kg'dır.

0-1 ve 1-3 yaş gruplarındaki çocukların alması gerekli kalori ve besin maddeleri içeriği, çizelge.1'de verilmiştir.

Bebek tartılarak, ağırlık artış grafiği devamlı kontrol edildiğinde çocuk normal geliyorsa anne sütünün yeterli olduğu kabul edilir.

3. Anne sütü (Kadın sütü)

Anne sütü bebek için en uygun besin maddesidir. Anne sütünün, nitelik ve nicelik yönünden yeterli olması durumunda bebeğe başka herhangi bir besin maddesinin verilmesine gerek yoktur.

Çocuğun sadece anne sütüyle yeterli beslenebilmesi, annenin kendi beslenmesiyle sıkı ilişki içindedir. Annenin de emzirme süresince, bebeğin süttten aldığı besin maddelerini sağlayabilecek şekilde beslenmesi gerekir. Bebeğini emziren bir annenin besin maddesi gereksinimi, hem kendisinin hem de bebeğe verdiği süttün yeterliliği-

ni sağlama yönünden, hamilelikten çok daha yüksektir.

3.1. Anne (Kadın) sütü bileşimi ve özellikleri

Kadın sütünün besin maddeleri içeriği, diğer sütlerden farklıdır.

Kadın sütü, albuminli süt grubundan olup, midede yumuşak ve küçük taneli pıhtı oluşturur. Bu nedenle hazmı diğer sütlerden kolaydır.

Kadın süt yağı, düşük moleküllü yağ asitlerini az, buna karşın doymamış yağ asitlerini çok içerdiği gibi fosfatidleri, vitaminlerden A, E ve C vitaminlerini de diğer sütlerden daha çok içerir.

Süt şekeri (Laktoz) en çok kadının sütünde bulunur. Süt şekerinin, diğer şekerlerden farklı olarak fizyolojik bir üstünlüğü vardır.

Laktozun özellikle yapısındaki galaktozun beyin dokusundaki glukolipidlerin kaynağını oluşturması ona ayrı bir üstünlük kazandırmaktadır.

Bütün bunlar yanında, kadın sütünün en önemli özelliklerinden biri olan bağışıklık faktörünün, anneden bebeğe geçmesidir.

Kadın sütü bileşimi çizelge.2'de verilmiştir.

Çizelge.2— Kadın sütü bileşimi (2).

Kuru madde (% 13.2)					
Su(%)	Kazein(%)	Albumin(%)	Yağ(%)	Şeker(%)	Mineral Mad.(%)
86.8	1.0	0.6	4.8	6.6	0.25

3.1.1. Ağız sütü bileşimi ve özellikleri

Doğum ile beraber memeden gelmeye başlayan ilk süte «ağız sütü» denir. Bu sütün gerek bileşimi ve gerekse çeşitli özellikleri, normal süttten çok farklıdır.

Bebegin doğumdan sonra sindirim sistemi, besinleri hemen sindirebilecek durumda değildir. Bu nedenle bebek, ağız sütünü aldığı gibi sindirir.

Ağız sütünün besleyici ve enerji verici özelliğinden başka, anne karnının içerdiği bağışıklık maddelerini, vitaminleri ve mineral mad-

deleri içerir.

Ağız sütü, içerdiği bu mineral maddeler ve özellikle mağnezium tuzları nedeniyle «ishal yapıcı» etkiye sahiptir. Bu ishal yapıcı özelliği sayesinde, annenin karnındayken bebeğin barsaklarında biriken «mekonyum» barsaklardan atılır. Böylece yavrunun barsakları temizlenir ve zararlı mikroorganizma etkisinden korunmuş olur. Bu nedenle, yeni doğan bir bebeğe, anneden ilk gelen ağız sütü muhakkak verilmelidir.

Çizelge 3'de, ağız sütü besin öğeleri içeriği verilmiştir.

Çizelge.3— Kadın ağız sütü besin öğeleri içeriği (2).

Toplam protein	Globulin	Yağ	Mineral maddeler
(%)	(%)	(%)	(%)
8.6	20-45	1.45-4.1	0.48

4. Çocuk mamaları ile beslenme nedenleri

Anne sütünün, nitelik ve nicelik yönünden yeterli olmaması durumunda, çocuğun besin maddeleri gereksinimi gözönüne alınarak ilave besinlere geçilmesi gerekmektedir.

Anne sütü ilk aylardan sonra çocuğun; Fe, B kompleks, C ve D vitamin gereksinimini karşılayamaz. Kimi çocuklarda protein eksikliğinden meydana gelen enerji yetersizliği olan «marasmus-kwashiorkor» hastalığı görülür.

Süt çocuklarında yetersiz ve dengesiz beslenme olayları en fazla 6 aydan sonra görülmektedir. Bu dönemde çocukların artan değişik besin gereksinimi vitamin ve mineral maddelerle zenginleştirilmiş mamalardan sağlanmalıdır.

Süt çocuğunu, anne sütünden ta-

mamen keserek ilave besin maddeleri ile suni beslemeye geçişe neden olan çeşitli faktörler vardır:

1. Anne sütünün hiç gelmemesi,
2. Anne sütünün sonradan kesilmesi,
3. Annenin sağlık durumu,
 - a. Tüberkuloz,
 - b. Enfeksiyon hastalıkları,
 - c. Şeker hastalığında,
 - d. Kalp hastalığında,
 - e. Böbrek hastalığında,
 - f. Sinir sistemi hastalıklarında, ansefalit ve menenjit olması halinde,
 - g. Sindirim sistemi hastalıklarında,
 - h. Kan hastalıklarında,
 - i. Kronik entoksikasyonda,
 - k. Basedow, hypertrioidi gösteren hastalıklarda,
1. Meme başının malformasyonları ve meme çatlakları

oluştığında.

Bütün bunlara karşın bir de bebeğin kendisinden gelen engeller vardır. Bebeğin, prematüre ve cılız olması, emme-yutma refleksinin az olması, tavşan dudaklı oluşu, kurt ağızlı, rinit, rinofarenjit ve iştahsız olması nedeniyle suni beslemeye geçilir.

Konu edilen faktörler nedeniyle tamamen suni beslenmeye geçiş yanında karışık besleme nedenlerini de şöyle sıralayabiliriz:

- a. Anne sütünün yetersizliği
 - b. Annenin sağlığının bozuk olması
 - c. Çocukların ikiz olması
 - d. Annenin ev dışında çalışan biri olması
 - e. Prematüre çocuklarda
5. Yurdumuzda üretilen çocuk mamaları

Yukarıda bahsedilen nedenlerle, anne sütünden kesilen veya ilave besinler ile beslenen süt çocuklarına verilebilecek mamalar çeşitli adlar altında yurdumuzda da üretilmekte ve eczanelerde satılmaktadır.

Bu mamalar, anne sütü bileşimine yakın değerlerde olanlar, sadece süt tozu olarak satılanlar, tahıl unu-vitamin karışumlu mamalar olarak gruplandırılabilirler.

Bunlar yanında sadece mısır ve pirinç nişastası içeren yalnız karbinhidratlı olanlar vardır.

6. SONUÇ

Çocuğun en iyi besin kaynağı anne sütüdür. Anne sütünün, çocuğun ilk emdiği süt olan «ağız sütünden» başlayarak «mekonyumun» atılmasından, çocuğun gelişmesine ve bazı kalıtsal bağışıklık unsurlarını vermesine kadar

çok büyük değeri vardır.

Fakat anne sütünün yeterli nitelik ve nicelikte olmaması durumunda, gerek annede ve gerekse çocukta görülen arazlar nedeniyle beslenme eksikliğinin olduğu durumlarda mama ile beslenmeye geçilmelidir.

Kimi anneler de sosyal durumları veya bir işte çalışmalarını nedeniyle çocuklarına süt verememektedirler. Bu durumlarda da, ya diyet tamamlama şeklinde veya bütünüyle mama ile beslemeye geçilmelidir.

Yurdumuzda üretilen çocuk mamalarından yarım yağ olan, gereksinim duyulduğunda 1 haftalık bebelere verilebilir. Kimi mamalar ise 1 aylıktan 2 yaşına kadar olan çocuklarda, diyare durumlarında sadece hastalık süresince kullanılabilirler. Kimi mamalar 2 yaşından okul çağına kadar, çocukta protein eksikliği ve enerji yetmezliği halinde kullanılabilirler.

Görüldüğü gibi anne sütünün yerini tutmasa bile gereksinim duyulduğunda çocuklar besin değeri yüksek mamalar ile beslenebilirler, büyür ve gelişebilirler.

Yararlanılan kaynaklar

1. Uzel, A., 1972, Besin İhtiyaçları ve Standartları. XXII Milli Tıp Kongresi Tebliği, Hüsnü Tabiat Matbaası.
2. Adam, R.C., 1972, Süt-I (Oluşu, Bileşimi ve Özellikleri) II. Basıkı, E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 42, S. 130

* E.Ü. Eczacılık Fakültesi
Besin Analizi Bilim Dalı

Bornova-İZMİR